

OKOLJSKE NEVLADNE ORGANIZACIJE V SLOVENIJI

Prve portretne poteze

Povzetek. *Razvoj okoljskih nevladnih organizacij in okoljskega mrežja¹ v Sloveniji je prispel do točke, ko je za nadaljnji razvoj 1. nujna sprememba v razumevanju vloge in mesta nevladnega sektorja sploh pri transformiranju javnega sektorja in pri razvoju demokracije in 2. ko je treba z zavestnejšo finančno politiko vzpostaviti pogoje za bolj smelo izrabo in nadaljnji razvoj obstoječih volonterskih in participativnih potencialov. Prispevek razkriva nekatere notranje potenciale okoljskih nevladnih organizacij in na osnovi tega oblikuje predloge za spremembe na konceptualni, sistemski, strateški in politični ravni.*

Ključni pojmi: *okoljske nevladne organizacije v Sloveniji, kadrovske, finančne, materialne in komunikacijske potenciali okoljskih NVO, neposredna demokracija, predlogi za demokratizacijo.*

877

Uvod

Oblikovanja učinkovitih javnih politik (public policies) v družbah kolektivnega samopoškodovanja ni več mogoče prepustiti zgolj tradicionalnim političnim institucijam kot sta parlament in (ali celo samo) vladna administracija.² Vključevanje posameznikov ali organizacij v procese oblikovanja politik (policies) moramo razumeti kot imperativ, saj se na ta način mobilizirajo neizkoriščeni obstoječi socialni viri, ki igrajo nadvse koristno vlogo pri reševanju kompleksnih in večnivojskih problemov. Parlamentarno demokracijo je zato potrebno institucionalno nadgraditi s političnimi mrežji³ (policy networks), ki po svoji funkciji zapolnjujejo prostor med trgom in hierarhično organiziranimi institucijami. V Sloveniji smo vzpostavili institucionalni aranžma po vzoru parlamentarne demokracije, vzpostavili smo tudi pravila tržnega ravnanja, čaka pa nas druga stopnja demokratizacije, t.j. izgradnja mrežij v posameznih političnih arenah. V to

* Dr. Andrej Lukšič, docent na Fakulteti za družbene vede.

¹ Nevladne okoljske organizacije so v juniju leta 1997 za primere, ko želijo v odnosu do zunanjih akterjev nastopiti kot enoten akter, sprejele ime okoljsko mrežje.

² Socialna diferenciacija se v teh družbah pojavlja na dva načina, in sicer v naraščanju funkcionalne usmerjenosti in v razpršitvi pomembnih političnih virov (policy resursov).

³ Več o slovenjenju pojma network z besedo mrežje si lahko bralec prebere v TIP, št. 4/96, str. 596-603.

nas silijo različna nerešena praktična vprašanja, med katere sodijo tudi ekološka, okoljska in naravovarstvena vprašanja.

Dosedanji razvoj in razprave o delovanju okoljskih nevladnih organizacij so pokazale, da je vprašanje institucionalne umeščenosti in družbene koristnosti nevladnega, neprofitnega in volonterskega sektorja v Sloveniji še odprto. Integralne, sistematične in načrtno politike vključevanja posameznikov in javnosti, organizirane v različne asociacije in združenja, v procese odločanja preprosto ni. Participativne forme, kolikor so obstajale v prejšni politični ureditvi, so bile uknjene in odpravljene. Na okoljevarstvenem področju je v večjem obsegu smela organizirana javnost participirati le na projektu izgradnje avtocestnega križa. Pa tudi strokovni potenciali državljanov, organiziranih v okoljskih nevladnih organizacijah, niso bili v okoljsko politiko vključeni nič drugače kot ad hoc in provizorično (sodelovanje pri oblikovanju nekaterih podzakonskih aktov, pri zaščiti voda, mokrišč, živali itd.). Sicer pa se na tem kot tudi na drugih področjih s strani državnih inštitucij ni nič takega počelo, kar bi lahko prepoznali kot namerno sistematično vzpostavljanje pogojev za javno participacijo.⁴

Kot politolog, kateremu gre za vzpostavljanje komunikacijskih form, v katerih je šele mogoče kolektivno tehtno premišljati praktična ekološka, okoljska in naravovarstvena vprašanja, sem se usmeril na premišljanje mesta in vloge okoljskih nevladnih organizacij v javnem in političnem prostoru v Sloveniji. Premišljanje je zasnovano na raziskavi, ki jo je izvedla raziskovalna skupina Centra za politološke raziskave na Inštitutu za družbene vede pri Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, podatke pa sem dobil v raziskavi Regionalnega okoljskega centra za srednjo in vzhodno Evropo⁵. S prispevkom želim zarisati prve portretne poteze in opozoriti na obstoječe potenciale okoljskih nevladnih organizacij ter nakazati možne smeri nadaljnjega razvoja v kontekstu sodobnih tokov in zahtev po participaciji v državah Evropske unije, ki jih Slovenija mora začeti spoštovati in upoštevati v procesu približevanja in vključevanja vanjo.

Osnovne značilnosti okoljskih nevladnih organizacij

V sredini prejšnjega stoletja so nastale prve prostovoljne organizacije v Sloveniji, ki so se ukvarjale s področjem okolja, narave in tudi z ljudmi v njej. Tovrstne organizacije so se od tedaj dalje množile, imele so tudi vedno več članov, igrale so različne kulturno politične in sistemske vloge, imele pa so tudi različne pravne statute in se tudi različno imenovala. V devetdesetih letih jih prepoznavamo pod

⁴ To se je najbolj nazorno kazalo skozi politiko financiranja projektov. Finančne podpore so bile razpršene po ministrstvih, področno omejene, enkratne, nedolgoročne, nizke in atomizirane brez možnosti za sinergične učinke na področju okolja. Takšna finančna politika govori, da je izvršna državna oblast na področju okoljevarstva izvajala koncept, ki nima vgrajene vizije trajnostnega razvoja in zato z vidika zahtev Agende 21 v prihodnje nima perspektive.

⁵ V prispevku prikazani empirični podatki so obdelani le do prve ravni (izračuni procenti). Nadaljnja obdelava ni bila mogoča, ker mi ni bila dostopna baza podatkov. Tam, kjer bi bila nadaljnja obdelava smiselna in v kateri smeri, jo v opombah tudi nakažem.

imenom "nevladne organizacije" (NVO)⁶. Ta oznaka se je v slovenskem javnem prostoru začela uveljavljati leta 1993, ko so se društva začela prepoznavati kot nevladne, volonterske in neprofitne organizacije, zato da bi ustrezale kriterijem tujih fundacij, ki so začele delovati v Sloveniji, pri dodeljevanju finančnih podpor.⁷ S tujimi finančnimi sredstvi se je v slovenski politični prostor vselilo ne le novo skupno ime za društva, fundacije in privatne zavode⁸, pač pa se je v družboslovni misli začel uveljavljati tudi koncept, ki ga v zahodnih razvitih parlamentarnih demokracijah poznajo pod širšim imenom "tretji sektor" in pa "javna participacija".

Vsa društva, ki so uradno registrirana in bi jih lahko po zunanjih kriterijih analitično uvrstili med okoljevarstvene nevladne organizacije, pa se vendarle ne prepoznajo kot okoljske nevladne organizacije. Zato smemo govoriti, da med okoljske nevladne organizacije sodijo le tista društva, zavodi in fundacije, ki so se same prepoznale kot take in se tudi registrirale pri Regionalnemu okoljskemu centru in pri Ministrstvu za okolje in prostor. V Sloveniji je takšnih organizacij nekaj več kot 140 in v nadaljevanju želim pokazati na nekaj najosnovnejših karakteristik teh samoopredeljenih okoljskih nevladnih organizacij in jih komentirati s prebliski, ki niso zgolj analitičnega značaja.

Z nastajanjem strank, razpadom SFRJ ter z osamosvojitvijo in s spremembo političnega sistema v Sloveniji, društva in njihove zveze kot organizirani kolektivni akterji niso razpadli ali se kako drugače transformirali. Nasprotno. Na področju varovanja okolja in zaščite narave so se pojavila nova društva, privatni zavodi in fundacije, ki so po številu članov manj množični, so pa bolj strokovno-akcijsko usmerjeni.

⁶ *Nevladne organizacije so se pojavile najprej v razvitih zahodnih demokracijah šele z razkrojem socialne države konec sedemdesetih in v začetku osemdesetih let. Z neokonservativno in neoliberalno politiko je bila država razrešena opravljanja določenih socialnih nalog, ki so sicer vitalnega pomena za reprodukcijo in revitalizacijo družbe in kulture sploh. Za to področje, za katerega kapital ni bil neposredno zainteresiran, saj ga ni mogoče dobičkonosno organizirati, neokonservativistična koncepcija državne politike pa se mu je odpovedala, se je v socioloških in politoloških teorijah pojavilo ime tretji sektor, ki so ga vsebinsko opredelili kot nekaj, kar ni povezano z vlado oz. državo, kar ni povezano s profitabilnostjo in ki je v principu volontersko. Kolektivni akterji, ki so se pojavili na tem tretjem sektorju, so se organizirali v različnih pravnih formah, dobili pa so skupni naziv nevladne, neprofitne, volonterske organizacije. V tretji sektor sodijo vsi tisti kolektivni akterji, ki opravljajo kako družbeno koristno dejavnost oz. razrešujejo praktične življenjske probleme (predvsem socialne, socializacijske, ekološke, mirovne itd.). Dejavnosti primerno so tudi ustrezno drugače organizirani, sicer pa v okviru norm, ki jih pravne države dopuščajo.*

⁷ *Okoljevarstvene NVO v Sloveniji so bili s strani raziskovalca uvrščeni glede na predpostavljeno usmerjenost med organizacije/skupine, ki uveljavljajo javni interes ("skupno dobro"). Same sebe pa so NVO glede na pomen, ki ga imajo v družbi, opredelile v 7 primerih, da uveljavljajo interese, zadeve, ki so v obče dobro, v enem primeru pa, da uveljavljajo interese svojega članstva in drugih ljudi oz. organizacij, ki so v podobnem položaju oz. imajo enake interese kot njihova organizacija oz. člani. S tem dajejo okoljevarstvene organizacije zakonodajalcu jasno vedeti, da je dosedanji pravni okvir, ki večino NVO vodi kot društvo, neustrezen. Po obstoječi zakonodaji so namreč društva organizacije, ki so namenjene prvenstveno zadovoljevanju interesov članov in ne širših javnih interesov.*

⁸ *Pravni status se z novim poimenovanjem še ni spremenil in ostaja še odprto vprašanje.*

Tabela 1: Dinamika ustanavljanja organizacij (NVO) po letih

leto ustanovitve	delež v %	
do 1979	29	
do 1989	9,8	38,9
1990	7,3	
1991	4,9	
1992	8,5	20,7
1993	16	
1994	11	
1995	9,8	
1996	3,7	40,5

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Iz tabele 1 je razvidno, da se je na tem področju proces pluralizacije nevladnih, volonterskih in neprofitnih organizacij začel krepiti po letu 1991, da je dosegel vrhunec leta 1993 in da se sedaj počasi umirja. Na osnovi tega lahko zaključimo, da se je pluralizacija kolektivnih akterjev, ki delujejo na področju okolja, narave in ljudi v njej, bolj ali manj zaključila in da se tudi v prihodnje ne bo bistveno spremenila. Tako lahko računamo, da bo na tem področju bolj ali manj aktivno delovalo okoli 150 nevladnih, neprofitnih in volonterskih organizacij. Z aktivnejšo politiko bi bilo sicer mogoče spodbuditi še kakšne dodatne korekture, v osnovi pa se zdi, da so obstoječi potenciali v Sloveniji dobili svojo organizacijsko formo.⁹

Kje se ti potenciali prostorsko¹⁰ nahajajo lahko ugotovimo iz podatkov, kje imajo NVO sedež in na kateri ravni delujejo.

Tabela 2: Število organizacij (NVO) glede na sedež

sedež	delež v %
v Ljubljani	44
v enem izmed večjih mest	21
v manjšem mestu, vasi	35

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

⁹ Nastajanje okoljskih NVO v devetdesetih letih je mogoče pogledati tudi v kontekstu upadanja politične moči Zelenih in govori o tem, da se je ekološka zavest državljanov nadela drugo organizacijsko formo, in zdi se, primernejšo za praktično reševanje okoljskih problemov.

¹⁰ Na osnovi teh podatkov in medsebojnem križanju bi bilo mogoče natančno določiti tudi (narisati) prostorsko in področno pokritost Slovenije z okoljskimi advokati.

Tabela 3: Raven delovanja organizacij (NVO)

raven	delež v %	kumulativa
lokalna	34	34
regionalna	21	55
nacionalna	29	84
mednarodna	16	100

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Tretjina NVO v Sloveniji je aktivnih na lokalni ravni, petina na regionalni, kar pomeni, da več kot polovica (55%) NVO deluja na prostoru, ki je ožji od državnih meja. Malo več kot četrtnina (29%) je aktivnih na celotnem državnem področju, malce več kot šestina (16%) pa jih deluje v mednarodnem prostoru.

Z vidika Agende 21, ki postavlja težišče okoljskega delovanja na regionalno in lokalno raven, je porazdelitev NVO glede na ravni delovanja zadovoljiva. Odprto pa ostaja vprašanje, ali vendarle ne obstajajo sive pege na zemljevidu Slovenije, ki niso pokrite z okoljskimi advokati? Če takšne pege obstajajo, jih je potrebno z zavestnim usmerjanjem finančnih tokov in vzpostavljanjem drugih potrebnih pogojev prekriti. Jedro takšne politike pa mora biti koncept večsrediščnega razvoja okoljskega mrežja in njegove dejavnosti.

Področja delovanja

Okoljske nevladne organizacije programsko niso izključno zavezane okolju in naravi in zato tudi ne izvajajo samo okoljskih ali naravovarstvenih projektov.

Tabela 4: Delež aktivnosti organizacij (NVO) na področju okolja

razred aktivnosti	delež v %
edina aktivnost (100%)	29
velik del (50-100%)	42
ena izmed aktivnosti (0-50%)	29

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Več kot 2/3 NVO poleg okoljskih projektov izvajajo tudi druge dejavnosti, kar pomeni, da okolje- in naravovarstvo ni vedno v ospredju in da je lahko enkrat v ospredju ta drugič druga dejavnost. Izključno okolje- in naravovarstvene dejavnosti izvajajo manj kot tretjina NVO in lahko rečemo, da te organizacije predstavljajo

jedro okoljevarstvenih organizacij.¹¹ V drugi krog sodijo NVO, katerih okoljska dejavnost predstavlja več kot 50 % njihove aktivnosti in teh je več kot 40%, v tretji krog pa lahko uvrstimo ostalih 29 % NVO, ki imajo okoljevarstvene dejavnosti kot dopolnilo svoji osnovni interesni aktivnosti. Glede na to vprašanje, se nevladni okoljski prostor strukturira na treh ravneh ali v treh koncentričnih krogih, pač glede na delež in pomen okoljevarstvene aktivnosti v posamezni NVO. Z vidika nadaljnjega razvoja okoljskega mrežja in krepitev njegove participativne moči, je treba v prihodnje voditi politiko financiranja projektov, ki bo favoriziral tiste NVO, ki imajo na okoljevarstvu zgrajeno tudi lastno identiteto. Sicer pa bi bilo treba vse tri ravni še presprašati glede tega, kakšna je njihova prevladujoča zavest in kakšni so komunikacijski vzorci, ki jih prakticirajo v odnosih do ostalih pomembnih segmentov družbe.¹²

Okoljske nevladne organizacije pa se vsebinsko (ne)ukvarjajo z naslednjimi področji

Tabela 5: Vsebinska področja dela organizacij (NVO)

najboj zastopano področje v NVO	delež v %
izobraževanje in usposabljanje	54%
okoljsko delo na terenu, čistilne akcije, monitoring itd.	42%
zbiranje in posredovanje okoljskih informacij	34%
javne/alternativne okoljske ekspertize, okoljske ocene itd.	31%
posebne raziskave, oblikovanje okoljske tehnol. in ostale storitve	22%
lobiranje in sodelovanje pri oblikovanju zakonov	21%
povezovanje z ostalimi NVO in gradnja koalicije	18%
okoljske protestne akcije	14%
občasno zastopano področje v NVO	delež v %
povezovanje z ostalimi NVO in gradnja koalicije	59%
zbiranje in posredovanje okoljskih informacij	58%
javne/alternativne okoljske ekspertize, okoljske ocene itd.	47%
lobiranje in sodelovanje pri oblikovanju zakonov	44%
posebne raziskave, oblikovanje okoljske tehnol. in ostale storitve	42%
izobraževanje in usposabljanje	38%
okoljsko delo na terenu, čistilne akcije, monitoring itd.	36%
okoljske protestne akcije	31%

¹¹ Pomembno bi bilo ugotoviti, s kakšnimi dejavnostmi (projekti) in na katerih področjih okoljskega delovanja so te angažirane. Pomembno bi bilo tudi ugotoviti, koliko aktivnega članstva premorejo te NVO in koliko imajo članstva. Nato bi bilo pomembno ugotoviti njihove vire financiranja, njihov odnos do medijev, oblasti in kakšne ambicije imajo glede medsebojnega povezovanja itd.

¹² Na tej osnovi bi bilo mogoče izdelati ustrezne programe za preseganje ovir na ravni zavesti kolektivnih akterjev, seveda ob predhodnem posvetovanju z njimi.

nikoli zastopano ali nedefinirano področje v NVO	delež v %
okoljske protestne akcije	54 %
poseb. raziskave, oblikovanje okoljske teh. in ostale storitve	37 %
lobiranje in sodelovanje pri oblikovanju zakonov	35 %
povezovanje z ostalimi NVO in gradnja koalicije	23 %
javne/alternativne okoljske ekspertize, okoljske ocene itd.	22 %
okoljsko delo na terenu, čistilne akcije, monitoring itd.	22 %
zbiranje in posredovanje okoljskih informacij	8 %
izobraževanje in usposabljanje	7 %

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Nevladne organizacije opredeljujejo kot svojo temeljno aktivnost izobraževanje in usposabljanje ter okoljsko delo na terenu, čistilne akcije, monitoring itd. Da je to res prevladujoča aktivnost NVO, govori tudi podatek, da se za izobraževanje in usposabljanje občasno odloča kar 38%, oziroma da se s to dejavnostjo ne ukvarja le 7% NVO. Okoljsko delo na terenu, čistilne akcije, monitoring itd. je za 36% NVO pomembna aktivnost, ki pa je po drugi strani ne izvaja več kot vsaka peta NVO.

Naslednja pomembna aktivnost NVO, ki je bolj strokovne narave, so zbiranje in posredovanje okoljskih informacij, ki jih občasno izvaja 58% NVO, 8% pa posredovanja okoljskih informacij ne opravlja. Po pomembnosti ji sledi izdelovanje javnih/alternativnih okoljskih ekspertiz in okoljskih ocen, ki se zdijo, da so bolj strokovne narave od posredovanja informacij, saj jih 22% NVO ne izvaja. V ta sklop bolj strokovnih aktivnosti sodijo tudi posebne raziskave, oblikovanje okoljske tehnologije in ostale storitve, ki pa jih tudi občasno izvaja kar 42% NVO, po drugi strani pa se 37% s to dejavnostjo sploh ne ukvarja. Na osnovi teh podatkov lahko ugotovimo, da je med NVO posredovanje okoljskih informacij najbolj razširjeno in da so posebne raziskave, oblikovanje okoljske tehnologije in ostale storitve omejene na ožji krog NVO, če jih primerjamo z izdelovanjem javnih/alternativnih okoljskih ekspertiz in okoljskih ocen. Te vrste aktivnosti bi bilo smiselno v nadaljnjem razvoju okoljskega mrežja bolj podpreti, saj oblikujejo avtonomno strokovno osnovo za oblikovanje alternativnih konceptov predlaganim rešitvam s strani oblasti in krepi participativni potencial NVO.

Da je vpliv na zakonodajalca v zavesti NVO močno prisoten govori tudi dejstvo, da 44% NVO to izvaja kot svojo občasno aktivnost, ni pa močno razširjena, saj kar 35% NVO ne lobira in ne sodeluje pri oblikovanju zakonov.

Zelo malo NVO (14%) pa si kot svoje pomembno aktivnost izbira organiziranje okoljskih protestnih akcij, toda to ne pomeni, da vsaka tretja organizacija te dejavnosti občasno ne (bi) izvajala, se pa kar 54% NVO ne angažira na organiziranju protestnih akcij. To dejstvo sicer govori, da so NVO na nek način sedaj bolj usmerjene k povezovanju in sodelovanju tako z ostalimi NVO kot tudi z odločevalci oz. zakonodajalci kot je to veljalo za nova družbena gibanja v osemdesetih letih. Na to opozarja tudi zelo visok odstotek NVO (59%), ki si za občasno aktivnost izbirajo povezovanje z ostalimi NVO in sklepanje koalicije z njimi, kar je razumljivo, saj od okoljskih NVO ni mogoče pričakovati, da si bodo v večini izbrale za svojo

glavno dejavnost povezovanje z ostalimi NVO in gradnjo koalicije, in kljub temu jih je za eno od pomembnih aktivnosti izbralo kar 18% NVO. Po drugi strani pa se s povezovanjem ne ukvarja 23% NVO, kar pomeni, da se skoraj četrtno NVO ne zanima za vzpostavljanje okolje- in naravovarstvenega mrežja in v njem ne sodeluje. Ta podatek krepi zavest o tem, da med NVO vendarle obstaja različna raven identitete in da je vendarle treba participativno moč in krepitev mrežja kot celote graditi na tistih NVO, ki segajo preko svojih ozkih interesnih meja.

Kadrovski potencial

Od obstoječega kadrovskega potenciala in njegove aktivnosti je seveda odvisna tudi moč okoljskih NVO tako pri reševanju praktičnih vprašanj kot v procesih odločanja.

Tabela 6: Delež zaposlenih v organizacijah (NVO) v administraciji in na projektih

	administracija	vodje projektov
ni redno zapos.	68,3 %	87,2 %
do 3 osebe	28 %	10 %
do 10 oseb	3,7 %	1,4 %
nad 10 oseb	/	1,4 %

Vir: REC (1997): Problems, Progress and Possibilities

Več kot 2/3 NVO temelji na volonterskem administrativnem delu in le 12,4% oz. 9 NVO ima profesionalno zaposlene vodje projektov za poln ali polovični delovni čas, kar pomeni, da je večina projektov, ki jih izvajajo NVO, prej majhnih kot velikih, da so prej manj zahtevni kot bolj zahtevni itd., skratka takšnih, ki jih je mogoče z volonterskimi močmi najprej pripraviti za izvedbo, potem pa še izvesti. V konceptu in praksi tretjega sektorja v drugih razvitih državah, je za vzpostavljanje pogojev za izvedbo nekega projekta nastavljena profesionalizirana moč, ki je tudi ustrezno nagrajena. Zato se bodo morale NVO v Sloveniji izviti iz volonterskega objema popoldanskih okolje- in naravovarstvenikov, če želimo, da prevzamejo nase nekatere dejavnosti, ki jih zaradi strokovnega potenciala lahko prevzamejo in ki jih sposobne bolje opravljati kot profitno-ciljno usmerjene organizacije ali državne institucije. Ta področja (trajni projekti) bi bilo treba opredeliti in jih toliko finančno podpreti, da bi jih bilo mogoče visoko profesionalno voditi in izvajati.

Na ravni okoljskega mrežja pa je treba ustanoviti/okrepiti delo štirih ogelnih inštitucij (fundacije, pravna posvetovalnica, računalniški center, komunikacijsko analitični center), ki bi opravljale storitve za učinkovitejšo izrabo aktivistično in strokovno nakopičenega potenciala v okoljskih organizacijah, ki se je pripravljen volontersko angažirati na določenih okoljskih problematikah in/ali participirati pri odločanju.

O volonterskem potencialu NVO govorijo številke o članstvu oz. o aktivnih članih.

Tabela 7: Delež aktivnih članov v organizacijah (NVO)

aktivni člani v NVO	delež v %
do 10 oseb	18 %
do 25 oseb	27 %
do 50 oseb	11 %
do 100 oseb	19 %
do 500 oseb	12 %
do 1000 oseb	1 %
nad 1000 oseb	12 %

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Tabela 8: Delež članstva v organizacijah (NVO)

število vseh članov v NVO	delež v %
do 5 oseb	0 %
do 20 oseb	12 %
do 40 oseb	21 %
do 100 oseb	21 %
do 200 oseb	11 %
nad 200 oseb	35 %

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Iz zgornjih ocen aktivnega članstva je mogoče izračunati, koliko je okoljskih aktivistov v Sloveniji. Teh je najmanj okoli 7.700. Iz števila članov pa, kolikšen je podporni potencial. Ta znaša okoli 12.400.¹⁵

Materialni potencial

Okoljske NVO bi za prevzem pomembnejše vloge v okoljevarstveni politični areni potrebovale tudi urejene prostorske razmere in najosnovnejšo pisarniško tehniko. Trenutno stanje pri okoljskih NVO je naslednje:

¹⁵ Seveda bi bilo potrebno te podatke še naprej križati z zgoraj omenjenimi tremi ravnmi okoljskih NVO. S tem bi prišli do približne ocene števila najbolj aktivnega okoljskega jedra, ki se izključno ukvarja le z okoljskimi problemi (v katerih NVO, v katerem kraju, kaj delajo, kakšna je njihova zavest o posameznih ključnih vprašanih razvoja okoljskih NVO, kakšen komunikacijski koncept razvoja NVO zastopajo, v kakšnih razmerjih so do oblasti, kakšne izkušnje imajo, kakšen je izobrazbeni profil...).

Tabela 9: Prostorski pogoji za delovanje organizacij (NVO)

prostorski pogoji	delež v %
lastniki svojih prostorov	11,6
v rednem najemu	38,5
občasno najemajo prostor	9,3
v prostorih svojih članov	37,3
ne potrebuje prostorov	3,3

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

NVO posedujejo le malo prostorov, polovica jih za svojo dejavnost najema, okoli 40% pa jih izjavlja, da prostore dobijo pri članih ali da prostorov sploh ne potrebujejo. Ob morebitni profesionalizaciji organizacijskega dela v NVO se bo odprl tudi prostorski problem, ki pa ne bo majhen in lahko rešljiv.

Za normalno delovanje in prevzemanje pomembnejše vloge pri reševanju okoljskih problemov NVO potrebujejo osnovna komunikacijska in pisarniška sredstva.

Tabela 10: Dostopnost komunikacijskih sredstev in modemske komunikacije

vrsta sredstva	delež v %
telefon	91,7
osebni računalnik	75,4
pisalni stroj	66,2
telefax	58
televizor	26,7
elektronska pošta	25,5
videorekorder	24,3

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Čeprav NVO ne premorejo lastnih prostorov, pa so jim komunikacijska sredstva dokaj dostopna. Kar tri četrtnine jih premore računalnik in četrtnina od teh ima tudi elektronsko pošto in dostop do interneta. Za delovanje okoljskega mrežja in medsebojnega povezovanja na posameznih projektih, je ta potencial zelo pomemben in ga bo treba še naprej krepiti.

Finančni potencial

Finančni potencial okoljskih NVO nam daje pravzaprav neko realnejšo osnovo za oceno o dejanskih možnostih profesionalizacije organizacijskega dela pri izvajanju okoljskih projektov in udeležbe v procesih odločanja. Najprej si pogledjmo

ocene NVO, ki govorijo o razmerju med finančnimi možnostmi in vsebinskim programom dela.

- svoj finančni položaj je 21,5% NVO ocenilo kot zelo dober (3,5%), kar pomeni, da nimajo resnih finančnih težav, in dovolj dober (18%), kar pomeni da imajo dovolj sredstev za podporo svojih glavnih aktivnosti, še vedno pa ostajajo brez podpore nekateri perspektivni/novi programi.
- 47% je ocenilo svoj finančni položaj kot nestabilen, kar pomeni, da se večina njihovih projektov bori s finančnimi težavami.
- kot slabo pa je ocenilo stanje 31% NVO, kar pomeni, da zaradi finančnih težav le s težavo izvajajo osnovne aktivnosti in projekte (15%), ali zelo slabo, kar pomeni, da ne prejemajo nobene finančne podpore (16%).

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Ocena NVO glede finančnega stanja je zaskrbljujoča. Samo petina NVO razpolaga s takšno količino finančnih sredstev, da ne trpi njihova programska dejavnost t.j. izvajanje projektov ali programov.¹¹ Nekoliko manj kot polovica ima finančne težave pri večini svojih projektov¹², kar vnaša v izvajanje projektov gotovo elemente negotovosti. Dvig finančne stabilnosti NVO je predpogoj za to, da se bo dvignila profesionalnost izvajanja projektov (možnost profesionalizacije vodij projektov), bolj bodo izrabljeni strokovni potenciali NVO, krepila se bo njihova moč in vpliv v odločevalnih procesih itd. Zaradi tega je treba razviti strategijo kanaliziranja finančnih sredstev iz različnih potencialnih virov v nevladni okoljski sektor. Velike možnosti so še pri tujih virih in v podjetjih, bistveno več pa bo morala prispevati država, vsaj v višini kot je značilno za razvite države (60%).

O finančni moči NVO pa bolj natančno govorijo podatki o višini njihovega letnega budžeta.

¹¹ Tu je potrebno še ugotoviti, ali so programske usmeritve teh NVO tako nizke, da jih je mogoče zadovoljiti z nizkim finančnim budžetom, ali gre kljub vsemu za pomembne projekte, ki so finančno tudi dobro podprti.

¹² Ugotoviti bi bilo smiselno, kateri projekti imajo popolno finančno pokritje in katero področje pokrivajo, kakšen je njihov obseg itd., pa tudi, kateri projekti se otepaajo s finančnimi težavami, kateri pa ne dobijo finančne podpore in ugotoviti razloge za vse tri razrede, zakaj je temu tako. Ali zaradi (ne)spretnosti NVO ali zaradi privilegirane dostopa do virov informacij in financ ali zaradi politike financerjev, da so določeni programi vredni popolne, drugi delne, tretji pa nikakršne finančne podpore. Ali pa so razlogi morda še kje drugje npr. nevpodprti informacijski in komunikacijski kanali med potencialnimi financerji in NVO.

Tabela 11: Razvrstitev organizacij (NVO) glede na višino letnih finančnih sredstev

obseg proračuna v letu 1995		
US \$	SIT	delež v %
do 500 \$	67.500	15
do 1000 \$	135.000	9,5
do 5000 \$	675.000	20
do 10.000 \$	1.350.000	20
do 50.000 \$	6.750.000	12
do 100.000 \$	13.500.000	6
nad 100.000 \$	nad 13.500.000	7
nedefinirano		9,5

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Na osnovi teh podatkov lahko ob predpostavki, da je bilo potrebno za enega redno zaposlenega v Sloveniji leta 1995 nameniti okoli 1.700.000 SIT, ugotovimo, da je le 25% NVO premoglo takšno višino letnega budžeta, da bi lahko zaposlili vsaj eno osebo.¹⁶ Za razvoj tretjega sektorja na področju okoljevarstva je treba podpreti tiste tokove med okoljskimi NVO, ki želijo izvajati projekte širšega javnega pomena na osnovi večje profesionalizacije in na finančni stabilnosti, ker se le tako krepiti institucionalna moč okoljskih NVO in njihovega mrežja. Preko tega pa se odpirajo možnosti večje participacije zainteresirane in organizirane javnosti na odločitve, ki se tičejo okolja in narave.

Sodelovanje z drugimi

Okoljske nevladne organizacije ocenjujejo, da je sodelovanje z drugimi akterji za izboljšanje okoljskega delovanja, zelo pomembno. V spodnji tabeli so prikazani deleži NVO, kako so se te razvrstile glede na ocenjen pomen sodelovanja z posameznimi vrstami akterjev:

¹⁶ Razporeditev NVO glede višine letnega budžeta nam ne pove hkrati tudi koliko denarja je bilo dejansko usmerjenega na okoljevarstvene projekte. Da bi prišli do realnejših podatkov, bi morali to razvrstitev križati s podatki o vrsti NVO (fundacija, zavod, društvo) in ravnjo, na kateri delujejo. Tako bi ugotovili kateri krog NVO ima največji letni budžet in za raven katerih projektov se porablja. Ugotoviti bi, v kateri finančni razred padejo NVO, ki se izključno ukvarjajo z okoljskimi projekti, v kateri tiste, katerih okoljski projekti predstavljajo nad 50% in v katerega tiste, katerih delež okoljskih projektov je nižji kot 50%. Na ta način bi prišli tudi do podatkov, koliko denarja imajo na razpolago okoljevarstveni projekti na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni.

Tabela 12: Ocena organizacij (NVO) glede pomembnosti sodelovanja

sodelovanje z ostalimi NVO v državi	delež v %
zelo pomembno	64 %
srednje pomembno	33 %
nepomembno	2,4 %
sodelovanje z NVO iz sosednjih držav	delež v %
zelo pomembno	42 %
srednje pomembno	47 %
nepomembno	3,8 %
sodelovanje z mednar. in zah. org.	delež v %
zelo pomembno	35 %
srednje pomembno	55 %
nepomembno	3,8 %
sodelovanje z oblastjo v državi	delež v %
zelo pomembno	55%
srednje pomembno	38 %
nepomembno	6,1 %

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Velik delež NVO se zaveda, da je za izboljšanje okoljskega dela na področju, na katerem deluje njihova organizacija, pomembno sodelovanje (70 NVO se izjasnjuje za sodelovanje), in sicer zelo pomembno se jim zdi sodelovanje NVO v državi (54 NVO) in tudi sodelovanje z oblastjo (45 NVO). Šele nato, menijo NVO v Sloveniji, lahko k izboljšanju prispeva njihovo sodelovanje z NVO iz drugih držav (najprej sosednjimi, nato z zahodnimi in mednarodnimi organizacijami). V zelo majhnem številu pa menijo, da je sodelovanje nepomembno, in sicer 5 jih meni, da sodelovanje z oblastjo v državi ni pomembno za izboljšanje okoljskega dela na njihovem interesnem področju. Pripravljenost med okoljskimi NVO na sodelovanje z drugimi kolektivnimi akterji je zelo visoka, sistemsko pa še niso razvite komunikacijske forme niti niso vzpostavljeni pogoji za izvajanje večjih projektov, na katerih bi sočasno delalo več NVO. Obema ravnema bo treba v bodoče posvetiti več pozornosti.

Za mednarodno povezovanje pa je poleg komunikacijsko tehničnega potenciala pomembno tudi znanje tujih jezikov.

Tabela 13: Delež organizacij (NVO) glede na znanje tujih jezikov

tuji jeziki	delež v %
angleščino	96,3
nemščino	83,5
italijanščina	38,3
francoščina	34,8
ruščina	11,6
španščina	3,5

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Okoljske NVO imajo na razpolago sodobna komunikacijsko tehnična sredstva, kar je razvidno iz prejšnjih tabel, premorejo pa tudi znanja pomembnih tujih jezikov, s tem pa so dani osnovni pogoji za vstopanje NVO v mednarodno okoljsko sceno. Zakaj pa je komunikacija in sploh kakršno koli drugo sodelovanje slovenskih NVO s tujimi NVO kljub temu na tako nizki ravni, pa je treba šele odgovoriti. Ko bodo prepoznani in reflektirani razlogi, jih bo mogoče sistematično, vztrajno in potrpežljivo odstranjevati z odpravljanjem pogojev, na katerih se konstituirajo in s katerimi se upravičujejo in opravičujejo.

890

Največji problemi NVO

Na koncu pregleda obstoječih potencialov okoljskih NVO v Sloveniji naj si ogledamo še odgovore o najbolj perečih odprtih vprašanih, kot so jih opredelile NVO same.

Tabela 14: Število organizacij (NVO) glede na opredelitev najbolj aktualnih problemov

vrsta problema	št. NVO	zelo omembno za
nezadostni viri financiranja	71	37
pomanjkanje prostovoljne podpore	40	6
pomanjkanje sodelovanja z ostalimi okolj. organiz.	37	0
splošno oslabiljeno okoljsko gibanje v državi ali regiji	37	3
pomanjkanje oz. odsotnost zaneslj. okoljskih inform.	34	9
splošni pravni problemi zaradi nepopolne zakonodaje	30	5
nezadostno specifično okoljsko izobraževanje sodelavcev in članov organizacije	28	10
omejen dostop do sodobnih načinov komuniciranja - telefon, fax, e-mail itd.	25	5

Vir: REC (1997): *Problems, Progress and Possibilities*

Okoljske NVO najbolj občutijo kot aktualen problem pomanjkanje virov financiranja in nato najbrž v tej povezavi že pomanjkanje volonterske zagnanosti, kar je le zrcalna slika. Na tretjem mestu se je znašel problem sodelovanja z ostalimi NVO in splošno oslabiljeno okoljsko gibanje v Sloveniji, torej neka ugotovitev o nepovezanosti in nesodelovanju NVO, s katero je mogoče posredno povezan tudi trend slabitve okoljskega gibanja. Nato pridejo na vrsto še le strokovni problemi kot so strokovne in zanesljive informacije, pravni problemi, nizka stopnja specifičnega okoljskega znanja članstva itd. Obstaja prepričanje, da je mogoče pomanjkanje finančnih sredstev nadomestiti z volonterskimi močmi, pa to ne drži povsem. Za večji izkoristek volonterskega potenciala, ki tiči v okoljskih NVO in zainteresirani javnosti, je treba vzpostaviti organizacijske pogoje, ki pa jih je mogoče izvesti le s profesionalnim angažiranjem strokovnih moči, za kar pa so potrebna večja sredstva.

Zaključek

V zaključku želim sintetizirati zbrane podatke in tako zarisati prve portretne poteze okoljskega nevladnega gibanja v Sloveniji. V nadaljevanju pa v sklepih in predlogih sugeriram, kaj je na akcijski ravni smiselno narediti, da se obstoječi potenciali izkoristijo, okrepijo ter sistematično in sistemsko usmerijo za doseg ciljev Agende 21 in Nacionalnega programa za varstvo okolja (NPVO).

1. Institucionalni potencial: Z nastajanjem strank, razpadom SFRJ ter z osamosvojitvijo in s spremembo političnega sistema v Sloveniji, društva in njihove zveze kot organizirani kolektivni akterji na področju varovanja okolja in narave niso razpadli ali se kako drugače transformirali. Nasprotno. Na področju varovanja okolja in zaščite narave so se pojavila nova društva, privatni zavodi in fundacije, ki so po številu članov manj množični, so pa bolj strokovno-akcijsko usmerjeni. Pluralizacija kolektivnih akterjev, ki delujejo na tem področju, se je bolj ali manj zaključila in se tudi v prihodnje ne bo bistveno spremenila. Tako lahko računamo, da bo na tem področju bolj ali manj aktivno delovalo okoli 150 (samoopredeljenih) nevladnih, neprofitnih in volonterskih organizacij.

2. Potencial ravni delovanja: Z vidika Agende 21, ki postavlja težišče okoljskega delovanja na regionalno in lokalno raven - na tej ravni deluje v Sloveniji več kot 55% NVO, lahko ocenimo, da je glede na ravni delovanja porazdelitev NVO zadovoljiva.

3. Potencial področne usmerjenosti: Bolj zaskrbljujoč je podatek, da več kot 2/3 NVO v Sloveniji poleg okoljskih projektov izvaja tudi druge dejavnosti, kar pomeni, da okolje- in naravovarstvo ni vedno v ospredju in da se le tretjina NVO prvenstveno ukvarja le z okoljevarstveno tematiko.

4. Vsebinski potencial: Okoljske NVO se največ posvečajo izobraževanju in usposabljanju ter okoljskemu delu na terenu, čistilnim akcijam, monitoring, manj pa zbiranju in posredovanju okoljskih informacij, izdelovanju javnih/alternativnih okoljskih ekspertiz in okoljskih ocen, zelo malo pa z organiziranjem okoljskih protestnih akcij.

5. *Profesionalni kadrovski potencial*: Več kot 2/3 NVO temelji na volonterskem administrativnem delu in le 12,4% ima profesionalno zaposlene vodje projektov za poln ali polovični delovni čas.

6. *Organiziran volonterski potencial*: Iz podatkov o aktivnem članstvu je mogoče izračunati, da je okoljskih aktivistov v Sloveniji najmanj okoli 7.700, iz števila članov pa, da je organiziranega podpornega potenciala najmanj okoli 12.400.

7. *Materialni potencial*: NVO posedujejo le malo prostorov, polovica jih za svojo dejavnost najema, okoli 40% pa jih izjavlja, da prostore dobijo pri članih ali da prostorov sploh ne potrebujejo. Tri četrtine jih premore računalnik in četrtnina od teh ima tudi elektronsko pošto in dostop do interneta.

8. *Finančni potencial*: Samo petina NVO razpolaga s takšno količino finančnih sredstev, da ne trpi njihova programska dejavnost t.j. izvajanje projektov ali programov. Nekoliko manj kot polovica ima finančne težave pri večini svojih projektov, kar vnaša v izvajanje projektov elemente negotovosti. O višini letnega budžeta pa zgovorno govori podatek, da je le 25% NVO premoglo takšno višino letnega budžeta v letu 1995, da bi lahko zaposlili vsaj eno osebo (več kot 1.700.000 SIT).

9. *Potencial za povezovanje z drugimi (prepričanje)*: Velik delež NVO se zaveda, da je za izboljšanje okoljskega dela na področju, na katerem deluje njihova organizacija, pomembno sodelovanje (70 NVO se izjasnuje za sodelovanje), in sicer zelo pomembno se jim zdi sodelovanje NVO v državi (54 NVO) in tudi sodelovanje z oblastjo (45 NVO). Šele nato, menijo NVO v Sloveniji, lahko k izboljšanju prispeva njihovo sodelovanje z NVO iz drugih držav (najprej sosednjimi, nato z zahodnimi in mednarodnimi organizacijami).

10. *Potencial za povezovanje z drugimi (materialni, veščine)*: Okoljske NVO imajo na razpolago sodobna komunikacijsko tehnična sredstva, premorejo pa tudi znanja pomembnih tujih jezikov. S tem so dani osnovni pogoji za vstopanje NVO v mednarodno okoljsko sceno.

11. *Potencial samozavedanja obstoječih ovir*: Okoljske NVO najbolj občutijo kot aktualen problem pomanjkanje virov financiranja in nato najbrž v tej povezavi že pomanjkanje volonterske zagnanosti. Na tretjem mestu se je znašel problem sodelovanja z ostalimi NVO in splošno oslABLJENO okoljsko gibanje v Sloveniji, torej neka ugotovitev o nepovezanosti in nesodelovanju NVO, s katero je mogoče posredno povezan tudi trend slabitve okoljskega gibanja. Nato pridejo na vrsto šele strokovni problemi kot so strokovne in zanesljive informacije, pa pravni problemi in nizka stopnja specifičnega okoljskega znanja članstva itd.

Sklepne misli in predlogi

- V Sloveniji smo vzpostavili institucionalni aranžma po vzoru parlamentarne demokracije, vzpostavili smo tudi pravila tržnega ravnanja, čaka pa nas druga stopnja demokratizacije t.j. izgradnja mrežij v posameznih političnih arenah. V to nas silijo različna nerešena praktična vprašanja, med katere sodijo tudi ekološka, okoljska in naravovarstvena vprašanja.

- Obstoječi okoljevarstveni potenciali v Sloveniji so v glavnem dobili svojo organizacijsko formo, dodatne strukturne korekcije pa bi bile mogoče le ob aktivnejši finančni politiki.
- Ob ugotovitvi, da obstajajo področja v Sloveniji, ki niso pokrita z okoljskimi advokati (NVO), je ta področja potrebno pokriti z zavestnim usmerjanjem finančnih tokov in vzpostavljanjem drugih potrebnih pogojev. Jedro takšne politike pa mora predstavljati koncept večsrediščnega razvoja okoljskega mrežja in njegove dejavnosti.
- Z vidika nadaljnjega razvoja okoljskega mrežja in krepitve njegove participativne moči, je treba v prihodnje imeti takšno politiko financiranja, ki bo favoriziral tiste NVO, ki imajo na okoljevarstvu zgrajeno tudi lastno identiteto, prepoznano tudi skozi delež okoljevarstvenih projektov. Participativno moč in krepitev mrežja kot celote je smiselno graditi na tistih NVO, ki segajo v svojih razmišljanjih in delovanju preko svojih ozkih interesnih meja.
- V nadaljnjem razvoju okoljskega mrežja bi kazalo strokovne storitvene dejavnosti prioritarno finančno bolj podpreti, saj se na ta način gradi avtonomna strokovna osnova in odpirajo se možnosti za vdor alternativnih konceptov v komunikacijske in odločevalne procese. S tem se seveda krepí tudi participativni potencial NVO.
- Če želimo, da NVO in okoljsko mrežje prevzame nase nekatere dejavnosti javnega pomena, ki jih zaradi strokovnega potenciala lahko prevzame in ki jih je sposobno bolje opravljati (zaradi systemske umestitve, specifične logike delovanja in večjega potenciala zaupanja javnosti) kot profitno-ciljno usmerjene organizacije ali državne institucije, se bodo morale NVO v Sloveniji izviti iz volonterskega objema popoldanskih okoljevarstvenih organizacij. Prednostna področja (trajni projekti), ki naj bi jih NVO in mrežje opravljalo, bi bilo treba opredeliti in jih toliko finančno podpreti, da bi jih bilo mogoče visoko profesionalno voditi in izvajati.
- Na ravni okoljskega mrežja je potrebno prednostno finančno podpreti delovanje štirih ogelnih inštitucij (fundacije, pravna posvetovalnica, računalniški center, komunikacijsko analitični center), ki bi opravljale storitve za učinkovitejšo izrabo aktivistično in strokovno nakopičenega potenciala v okoljskih organizacijah, ki se je pripravljen volontersko angažirati na določenih okoljskih problematikah in participirati pri odločanju.
- Ob krepitvi profesionalizacije organizacijskega dela pri izvajanju okoljevarstvenih projektov se bo odprl tudi prostorski problem, kjer naj bi ti kadri delali. Ta problem je treba razumeti kot vzpostavljanje osnovnih pogojev za institucionalno krepitev NVO in okoljskega mrežja in ga je zato treba začeti čim prej sistematično reševati.
- Za delovanje in medsebojno povezovanje NVO in okoljskega mrežja je komunikacijsko tehnični potencial zelo pomemben in ga bo treba še naprej krepiti.
- Pripravljenost med okoljskimi NVO na sodelovanje z drugimi kolektivnimi akterji je zelo visoka, systemsko pa še niso razvite komunikacijske forme niti niso vzpostavljeni pogoji za izvajanje večjih projektov, na katerih bi sočasno delalo več NVO.
- Obstaja prepričanje, da je mogoče pomanjkanje finančnih sredstev nadomestiti z volonterskimi močmi, pa to ne drži povsem. Za večji izkoristek volonterskega

potenciala, ki tiči v okoljskih NVO in zainteresirani javnosti, je treba vzpostaviti organizacijske pogoje, ki pa jih je mogoče izvesti le s profesionalnim angažiranjem strokovnih moči, za kar pa je potrebna bolj premišljena in celovita finančna politika na področju okoljevarstva in seveda večji delež sredstev kot je bil do sedaj namenjen za okoljevarstvene projekte, ki naj bi jih izvajale NVO in okoljsko mrežje. - Za razvoj tretjega sektorja na področju okoljevarstva je treba podpreti tiste tokove med okoljskimi NVO, ki želijo izvajati projekte širšega javnega pomena na osnovi večje profesionalizacije in v pogojih finančne stabilnosti, ker se le tako lahko začne proces krepitve institucionalne moči okoljskih NVO in okoljskega mrežja. S tem pa se seveda odpirajo možnosti za participacijo zainteresirane in organizirane javnosti na odločitve, ki se tičejo okolja in narave.

- Dvig finančne stabilnosti NVO in okoljskega mrežja je predpogoj za to, da se bo dvignila profesionalnost izvajanja projektov (možnost profesionalizacije vodij projektov). Zaradi tega je treba razviti strategijo kanaliziranja finančnih sredstev iz različnih potencialnih virov v nevladni okoljski sektor. Velike možnosti so še pri tujih virih in v podjetjih, bistveno več pa bo morala prispevati država, vsaj v višini kot je značilno za razvite države (60%).

P.S. Zahvaljujem se dr. Danici Fink-Hafner, prvi bralki zgornjega teksta, za sugestije in pripombe, ki so pripomogle, da je članek sedaj bolj koncizen in profiliran.

LITERATURA

- Beck, U.1986. Risikogesellschaft. Weg in eine andere Moderne, Frankfurt/M.
- Bibič, A. 1992. Civilna družba in demokracija, TIP, št. 7-8, str. 769-779.
- Fink-Hafner, D. in drugi.1997. Oblikovanje policy mrež in lobiranje v Sloveniji, raziskava, IDV-FDV, Ljubljana
- Jordan, G., Schubert K., eds. 1992. Policy Networks, special issue of European Journal of Political Research, št.1-2.
- Kenis, R., Schneider V. 1991. Policy Networks and Policy Analysis...In: B.Marin and R. Manytz (eds.), Policy Networks: Empirical Evidence and Theoretical Considerations. Frankfurt/-Boulder: Campus/Westview.
- Lukšič, A. 1996. Izbira označevalca za predmet, ki ga v angleški raziskovalni skupnosti označujejo z besedo "policy network", pojmovno-terminološka raziskava v okviru projekta "Oblikovanje policy mrež in lobiranje v Sloveniji", vol.18.
- Lukšič, A. 1990. Neokonservativizem, magistrska naloga, FDV, Ljubljana
- Lukšič, A. 1996. Razumevanje tehnologije v novejši politični misli, doktorska disertacija, FDV, Ljubljana
- Lukšič, A. 1996. Možnosti slovenjenja pojma "network" - temnega pojma analize politik, TIP, št. 4/96, str. 596-603
- Offe, K.1993. Spona in zavora: Moralni in institucionalni vidiki inteligentnega samoomejevanja, ČKZ, št. 152-153, str. 47-70, Ljubljana
- REC. 1997. Problems, Progress and Possibilities. A Needs Assessment of Environmental NGOs in Central and Eastern Europe, Executive Summary, Budapest
- Schubert, K., Jordan P. 1992. A preliminary ordering of policy network labels, special issue of European Journal of Political Research, št. 1-2, str. 7-29.
- Waarden, F. van. 1992. Dimension and types of policy networks, special issue of European Journal of Political Research, št. 1-2, str. 29-53.